

ПРОБЛЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ ТА ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

У статті розглянуто проблеми організації науково-методичної роботи в психологічній та педагогічній науці; показано актуальність вивчення даного феномену; проведено порівняльний аналіз сучасного зарубіжного і вітчизняного досвіду дослідження керування процесом підвищення педагогічної культури. Визначено, що вирішення проблеми організації методичної роботи в психологічній та педагогічній науці полягає у пошуку ефективних психолого-педагогічних умов організації навчального процесу.

Актуальність проблеми дослідження. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в суспільних відносинах, у змісті громадського життя зумовлюють необхідність такої організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах, яка б забезпечувала, передусім, розвиток особистості школярів, високу якість отриманих знань, сформованість необхідних умінь і навичок випускників, що вимагає, насамперед, істотного поліпшення якості роботи педагогічних кадрів, удосконалення організації науково-методичної роботи в школах. Аналіз педагогічної літератури, нормативних документів, досвіду роботи з обраної проблеми свідчить про те, що організація науково-методичної роботи в навчальних закладах належить до надзвичайно важливих завдань модернізації системи середньої освіти. Ці питання знайшли своє відображення в дослідженнях провідних учених: Ю. Бабанського, Т. Бесіди, В. Бондаря, Н. Волкової, О. Галан, Ю. Гільбуха, М. Дробнохода, М. Красовицького, С. Крисюка, Ю. Кудрявцева, О. Панасюка, І. Раченко, О. Сидоренка, І. Соколова та інших. Вивчення науково-педагогічної літератури і досвіду роботи загальноосвітніх шкіл показало, що сучасні науковці визначають і певною мірою розкривають сутність, особливості, значення науково-методичної роботи, доводять, що вона сприяє збагаченню педагогічного колективу творчими знахідками, допомагає молодим учителям навчатися майстерності в більш досвідчених колег, а також спонукає вчителя до роботи над підвищенням свого фахового рівня.

Проте недостатня розробленість проблеми в педагогічній теорії і практиці призводить до низки суперечностей, зокрема між: наявністю емпіричного досвіду організації науково-методичної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах та майже повною відсутністю теоретичних розробок щодо підготовки майбутніх філологів до організації науково-методичної роботи в школі; потребою в успішному функціонуванні науково-методичної роботи в загальноосвітніх школах як відносно цілісної соціально-педагогічної системи та відсутністю такої в реальній практиці цих навчальних закладів; необхідністю оновлення змісту та форм організації науково-методичної роботи й невідповідністю більшості вчителів філологічних спеціальностей до практичної реалізації потреби; необхідністю теоретичного обґрунтування й методичного забезпечення підготовки майбутніх учителів філологічних спеціальностей до організації науково-методичної роботи в середній загальноосвітній школі та недостатньою розробленістю цього питання в педагогічній науці. Вищезазначені суперечності зумовлюють необхідність дослідження означеної проблеми.

Мета статті – полягає в розкритті проблеми організації методичної роботи в психологічній та педагогічній науці.

Виклад основного матеріалу. У реформуванні національної освіти в Україні важливе значення набуває організація методичної роботи у навчальних закладах, головною метою якої є допомога викладачам у розвитку професійної компетентності, вдосконалення і підвищення педагогічної культури та активізація їх творчого потенціалу.

Проблема організації будь-якої роботи в науковій літературі розглядається як одна з функцій управління і процес налагодження, впорядкування, приведення чогось в систему. Процесуальний підхід до пояснення організації роботи заклав французький учений А. Файоль, згідно з яким організація розглядається як процес, серія безперервних взаємопов'язаних дій, що забезпечують успіх функціонування закладу. Сукупність цих дій (які називаються організаційними функціями, і які самі по собі теж є окремими процесами) і складає сутність процесу організації. За словами А. Файоля: "організація – одна із функцій управління, що визначається у плануванні, керуванні, контролі, розпорядженні, координації тощо".

У науковій літературі науково-методична робота розглядається як структурна ланка системи безперервної освіти (О. Галан, Б. Гершунський, Ю. Кудрявцев, І. Соколов); як форма вивчення й впровадження досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду (Т. Бесіда, В. Бондар, Я. Коломинський, М. Красовицький, О. Патрушева, О. Ярошенко); як складова системи підвищення кваліфікації вчителів (Ю. Бабанський, Н. Ващенко, С. Крисюк, О. Панасюк та ін.); як компонент організаційної структури управління освітнім процесом і його контролю (Ю. Гільбух, М. Дробноход, Ю. Конаржевський, С. Мехацька, О. Моїсеєв, М. Плахова, М. Поташник, І. Раченко, П. Худоминський, Т. Шамова); як спеціально організована діяльність педагогічного колективу (Н. Волкова); як цілісна педагогічна система взаємопов'язаних дій і заходів, що зумовлюють підвищення професійно-педагогічної майстерності вчителів і досягнення оптимальних результатів навчально-виховного процесу (О. Сидоренко).

Науково-методична робота є багатоструктурною системою, компоненти якої представлено у педагогічній науці залежно від аспекту розгляду у вигляді реально існуючих структур. Так, діяльнісний аспект дозволяє виокремити таку структуру науково-методичної роботи: мотиви, мета, завдання, зміст, форми, методи, результати. У змістовому аспекті науково-методична робота представлена як комплекс взаємопов'язаних напрямів підвищення професіоналізму вчителів, а саме: методологічна та теоретична підготовка, підготовка за окремими методиками, педагогічна, психологічна, загальнокультурна та загальнотехнічна підготовка [1]. Важливим аспектом розгляду науково-методичної роботи є організаційний аспект, оскільки реалізація широкого кола завдань методичної діяльності, оновлення її змісту та підвищення рівня компетентності педагогічних кадрів потребують різноманітних форм організації внутрішньошкільної методичної роботи. Управлінський аспект розгляду науково-методичної роботи передбачає обов'язкове здійснення комплексу взаємопов'язаних дій, що забезпечують повний управлінський цикл, спрямований на оптимальне функціонування системи науково-методичної роботи.

Аналіз проблем організації методичної роботи в закладах освіти доводить, що дослідження здійснюються у різних напрямках. До них можна віднести дослідження, які спрямовані на впровадження: а) державних стандартів освіти для різного її рівня (дошкільна, загальна середня, професійно-технічна, вища та післядипломна); б) нових інформаційних технологій в навчально-виховний процес; в) сучасних методів і засобів інформаційно-телекомунікаційного забезпечення та їх функціонування; г) передового педагогічного досвіду; д) наукових досліджень з розвитку педагогічної майстерності. Організація методичної роботи у визначених напрямках має низку суттєвих характеристик: а) результативність перетворення загальних вимог, визначених у стандартах освіти, в ефективну педагогічну діяльність; б) залежність методичної роботи від матеріально-технічної, бібліотечно-інформаційної забезпеченості закладів освіти; в) розподіл службових обов'язків з питань організації методичної роботи [2].

Щодо зарубіжних досліджень проблеми організації методичної роботи, то цей напрямок в діяльності навчального закладу розглядається в межах педагогічного менеджменту. У вітчизняних дослідженнях найбільш розгорнуто у соціалістичний період була проблема організації методичної роботи, яка розглядалася через об'єднання вчителів з метою засвоєння методики вчителів-новаторів. Сьогодні, у зв'язку зі зміною парадигми соціально-економічного розвитку, відбувається "зсув" організації методичної роботи у сферу об'єднання педагогічного колективу з метою розвитку творчого потенціалу особистості педагога. Отже, організація методичної роботи в закладах освіти складає самостійну організацію, спрямованість якої визначається у формуванні та розвитку педагогічної культури.

Проаналізувавши зарубіжний та вітчизняний досвід з проблеми організації методичної роботи у закладах освіти, проведемо порівняльний аналіз цього напрямку на Заході та в Україні, виділивши в ньому особливості для виявлення переваг в її організації щодо нашої роботи.

Дослідження цієї проблеми в зарубіжній літературі показало, що існує різноманітність її представлення.

Це, насамперед, вирішення таких проблем: а) здійснення заходів, що пов'язані із розробкою місії методичної допомоги викладачам (як самостійної системи, що має основні цілі, завдання та цінності); б) вивчення технологій методики навчання (врахування найбільш важливих психологічних чинників, що сприяють успішному навчанню дітей (розробка моделей та етапів їх впровадження). Сюди ж відносяться проблеми, які стосуються визначення умов щодо: а) забезпечення стратегічного управління методичною роботою в освітніх організаціях; б) врахування особливостей соціального запиту на спрямованість педагогічної діяльності; в) упровадження новацій у навчально-виховний процес.

Відповідно до мети дослідження нашу увагу привертають ті праці вчених, в яких представлені розробки психолого-педагогічних моделей підготовленості викладача до педагогічної праці з урахуванням нових, сучасних вимог. У цих дослідженнях особлива увага приділена проблемі підвищення рівня професійної діяльності педагога ("Організація управління і педагогічна психологія"). Першість у цій галузі тримають голландські вчені, які зробили суттєвий внесок у розвиток цієї організації. Зазначимо, що її діяльність та результати широко представлені у періодичних виданнях [3].

Розгляд питання про зміст сучасної методичної роботи в закладах освіти, що здійснюється зарубіжними вченими, дає нам можливість визначити новий теоретичний підхід до введення змін в освітню діяльність викладача. Ці зміни тісно пов'язані з дослідженням психологічних особливостей стилів управління навчанням і формуванням педагогічної команди, яка володіє прийомами та технологіями спільного вирішення проблем.

Щодо історії розвитку організації методичної роботи в закладах освіти, то у зарубіжній літературі ця проблема почала привертати до себе увагу дослідників ще з початку ХХ століття, і перші напрацювання були зроблені психологами. Основоположником визнано американського психолога Г. Мюнстерберга, який узагальнив та систематизував психологічні проблеми праці, визначив проблему людських стосунків та їх вплив на продуктивну діяльність. У 1913 році вийшла у світ книга Г. Мюнстерберга "Психологія та промислова ефективність", в якій психологія праці розглядається вже як окрема галузь психології. Зазначимо, що психологія праці вчителя фактично почала розвиватися разом із науковим менеджментом, оскільки книга Ф. Тейлора "Принципи наукового менеджменту" була опублікована у 1911 році і була побудована на організації діяльності "перспективного викладача". У цій роботі автор висуває ідею про необхідність дослідження "організаційної поведінки" як умови професійного зростання педагога.

Сьогодні все більше дослідників звертають увагу на розробку науково-методичної роботи в закладах освіти. Так у роботі В. Зотової висвітлена проблема підготовки вчителя до науково-пошукової роботи в педагогічному процесі.

У статті "Про організацію діяльності методичної служби професійного навчального закладу" В. Сафонові представлена багатокомпонентна структура організації методичної роботи, яка охоплює педагогічне училище, дитячі заклади освіти і початкову школу. Автор представляє впорядковану схему підвищення педагогічної компетенції викладачів училища на базі ступеневої професійної освіти. Експериментальні дослідження представленої моделі автор апробує на базі педагогічного училища № 57 м. Новокузнецька і визначає її ефективність [4].

Для підвищення ефективності в організації методичної роботи у педагогічних коледжах необхідно застосовувати нові педагогічні технології. Цю ідею знаходимо й у Т. Яковлевої. Вона на конкретному матеріалі розробляє "Загальні рекомендації", в яких представлена модель "Робочої групи". До складу групи входять досвідчені викладачі. Створення такої групи необхідне для забезпечення відкритості, доступності обміну педагогічним досвідом. Розвиток інноваційного підходу до організації методичної роботи визначено в її роботі, де автор пропонує методику забезпечення колективного засобу навчання, впровадження рейтингової системи контролю знань, використання імітаційних та інших ігор [5].

Підводячи підсумки теоретичного аналізу визначеного нами інноваційного періоду, ми відзначаємо, що проблема організації методичної роботи розглядається через такі напрями. 1. Створення єдиної загальної тематики обов'язкової для всіх форм методичної роботи, відповідно до цілей і завдань розвитку освітнього закладу. 2. Використання диференційованого підходу в оцінці результативності методичної роботи кожного викладача відповідно до його кваліфікації. 3. Організація планування проміжних і кінцевих результатів методичної роботи з обраної проблеми. 4. Запровадження теоретико-педагогічного й методичного всеобучу педагогічного колективу у формі постійно діючого методичного семінару. 5. Проведення відкритих занять, які є добровільно обраною формою демонстрації результатів педагогічного пошуку.

Проте, варто вказати, що в організаційному плані методична робота нині не завжди відповідає сучасним вимогам розвитку української національної освіти, не забезпечує повною мірою подолання суперечностей між рівнем знань і вмінь педагогів відповідно до сучасних вимог системи підготовки фахівців у контексті Болонської декларації. Методична робота потребує нового наукового рішення з удосконалення запровадження в практику навчальних закладів досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. Як свідчить теоретичний аналіз педагогічної літератури, досі залишається не вирішеною проблема стимулювання викладачів щодо підвищення рівня своєї кваліфікації. Саме цим ми можемо пояснити недостатній рівень ефективності методичної роботи у закладах освіти і, як наслідок, недостатню творчу активність педагогічних кадрів та існування особистісних суперечок.

Важливим показником інноваційної стратегії навчання є гуманістична спрямованість освітніх інноваційних процесів. Хоча ці питання й розглядалися раніше, проте вони ще потребують глибокого наукового дослідження для остаточного вирішення. Безумовно, що гуманізація займає центральне значення в організації діяльності вчителя, але вчитель ще не готовий реалізувати цей принцип у своїй діяльності. Проведене нами пілотажне дослідження у педагогічних училищах і узагальнення теоретичного матеріалу дає можливість стверджувати, що існують певні труднощі втілення інноваційної спрямованості у підготовку педагогічних кадрів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Інноваційний етап в організації методичної роботи, з нашої точки зору, спрямований на діяльність із підготовки викладачів до особистісно-зорієнтованого навчання, до розвитку його як самодостатньої особистості, творчого суб'єкту педагогічної діяльності, підготовленої до діалогічного, демократичного спілкування. Саме в цьому і полягає, на нашу думку, гуманістична спрямованість педагогічної діяльності вчителя. Підготовлений до інноваційної стратегії навчання викладач спроможний організувати навчальний процес, в якому будуть здійснюватися: а) психолого-педагогічні умови розвитку вільної особистості, здібної до саморегуляції та усвідомленої особистісної відповідальності; б) педагогічне управління створенням продуктивних ситуацій з розвитку ініціативи у всіх учасників навчального процесу.

Під час проведення порівняльного аналізу сучасного зарубіжного і вітчизняного досвіду дослідження керування процесом підвищення педагогічної культури ми змогли виділити низку спільних і відмінних характеристик. До спільних характеристик організації методичної роботи варто віднести:

- наявність спільних локальних документів (вони є вихідними у складанні планів та тематичних занять);
- визначення значущості методичної роботи у формуванні особистісного потенціалу викладача як джерела організації і проведення навчання учнів, студентів тощо;
- використання інтерактивних технік підвищення педагогічної майстерності.

Виявлено також низку відмінностей, які простежуються в розвитку зазначеного напрямку в західних та вітчизняних дослідженнях:

По-перше, мова йде про відмінність історичних етапів розвитку. Якщо на Заході цей напрямок педагогіки був тісно пов'язаний із психологією, то у вітчизняній науці психологічні дослідження були проведені набагато пізніше. По-друге, можна говорити про різне структурне оформлення організації методичної роботи в різних навчальних закладах. Наприклад, у європейських державах цей вид роботи пов'язаний із психологічними аспектами виконання викладачами своїх обов'язків, функціонуванням та розвитком творчого потенціалу особистості викладача. В Україні представлено лише дві складові цього процесу – психологія педагогічного такту вчителя та психологічні теорії навчання. По-третє, проблема організації будь-якої роботи в науковій літературі розглядається і як одна з функцій управління, і як процес налагодження, впорядкування, приведення чогось в систему.

Висновок. Таким чином, теоретичне осмислення наукової літератури і власний досвід автора роботи дає можливість визначити особистий підхід до вирішення виявлених проблем у організації методичної роботи.

Вони полягають у науковому дослідженні структурних компонентів сутності інноваційної організації методичної роботи, пошуку ефективних психолого-педагогічних умов організації навчального процесу, методичній роботі, де кожний викладач засвоює новий тип відносин між викладачем і студентом, нових технологіях інноваційного навчання, нових засобах контролю й організації самостійної роботи. Для вирішення цієї проблеми, організація методичної роботи має складатися: 1) зі створення інноваційної форми управління педагогічним колективом; 2) з упровадження командного підходу у засвоєнні нової філософії освітньої діяльності; 3) зі створення конкурентоспроможної команди педагогів-новаторів; 4) із застосування ділової гри та тренінгів у розвитку творчої особистості викладача; 5) зі створення інформативно-методичного центру із забезпечення комп'ютерних технологій.

Перспективами подальшого дослідження є вивчення особливостей структури науково-методичної роботи в сучасній школі та аналіз існуючих протиріч в системі підготовки майбутніх учителів-філологів до науково-методичної роботи в школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Методическая работа в школе : организация и управление / [под ред. М. М. Поташника]. – М. : Дидактика, 1991. – 192 с.
2. Мануйленко С. В. Особливості організації науково-методичної роботи в закладах освіти сільського регіону / С. В. Мануйленко // Управління школою. – 2004. – № 25–26. – С. 8–9.
3. Єрмола А. М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами : [навч. посіб.]. – Харків : ТО "Гімназія", 1999. – 128 с.
4. Лизинский В. М. О методической работе в школе / В. М. Лизинский. – М. : Центр "Педагогический поиск", 2002. – 160 с.
5. Жерносек І. П. Удосконалення науково-методичної роботи в сучасних загальноосвітніх школах, ліцеях і гімназіях : [монографія]. – К. : Віпол, 2001. – 204 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Metodicheskaia rabota v shkole : organizatsiia i upravlenie [The Methodological Work in School : Organization and Management] / [pod red. M. M. Potashnika]. – M. : Didaktika, 1991. – 192 s.
2. Manuilenko S. V. Osoblyvosti organizatsii naukovu-metodychnoi roboty v zakaladakh osvity sil'skogo regionu [Peculiarities of Scientific and Methodical Work in the Educational Institutions of the Rural Region] // Upravlinnia shkoloiu [School Management]. – 2004. – № 25–26. – S. 8–9.
3. Yermola A. M. Tekhnologiia organizatsii naukovu-metodychnoi roboty z pedagogichnymy kadramy [The Scientific and Methodical Work Technology with the Teaching Staff] : [navch. posibnyk] / A. M. Yermola. – Kharkiv : TO "Gimnaziia", 1999. – 128 s.
4. Lizinskii V. M. O metodicheskoi rabote v shkole [On the Methodological work at School] / V. M. Lizinskii. – M. : Tsentr "Pedagogicheskii poisk", 2002. – 160 s.
5. Zhernosek I. P. Udoskonalennia naukovu-metodychnoi roboty v suchasnykh zagal'noosvitnikh shkolakh, litseiakh i gimnaziakh [Improving the Scientific and Methodological Work in the Modern Secondary Schools, High Schools and Gymnasiums] : [monografiia] / I. P. Zhernosek. – K. : Vipol, 2001. – 204 s.

Матеріал надійшов до редакції 16.05. 2012 р.

Коник О. Г. Проблема организации методической работы в психологической и педагогической науке.

В статье рассмотрены проблемы организации научно-методической работы в психологической и педагогической науке; показана актуальность изучения данного феномена; проведен сравнительный анализ современного зарубежного и отечественного опыта исследования управления процессом повышения педагогической культуры. Выявлено, что решение проблемы организации методической работы в психологической и педагогической науке состоит в поиске эффективных психолого-педагогических условий организации учебного процесса.

Konyk O. G. The Problem of the Methodological Work in the Psychological and Pedagogical Science.

The article considers the problems of the scientific and methodological work organization in the psychological and pedagogical science; shows the relevance of this phenomenon; conducts the comparative analysis of the current foreign and domestic experience in the research of the pedagogical culture improvement management process. It is concluded that the solution of the issue concerning the methodical work organization in the psychological and pedagogical science is in the search of the effective psychological-pedagogical conditions of the educational process organization.